valimine ja Rootsi-Poola ühine võitlus Vene vastu. K.-i mõjutusel kukutas Poola seim 1704. a. veebr. Augusti troonilt ja valis s. a. juulis kuningaks Pooseni vojevooda Stanislaus Leszczynski, kes sept. lõpul 1705 krooniti. Sel valimisel ei olnud K.-i jaoks sõjaliselt suurt tähendust, kuna Augusti troonilt tagandamisest, Stanislause valimisest ja kroonimisest ainult Suur-Poola aadel osa oli võtnud, Leedu ja Väike-Poola aadel aga seda tegi ainult mõõga survel 1705—06. Sõdides Poolas Augusti vastu oli K. saavutanud terve rea hiilgavaid võite Kliszovi (juul. 1702), Pultuski (apr. 1703), Punitsi (okt. 1704) juures. Kui venelased kevadel 1706 K.-i sõjaväe eest Grodnost üle Brest-Litovski ja Lutski Kiievisse suundusid, ei jõudnud ta neile suure vee tõttu õigeks ajaks üle Pinski vastu. Nüüd läks K. Lutskist kaitsetusse Saksisse, mis oli sunnitud 14. X 1706 Alt-Ranstädtis rahu alla kirjutama järgmisil tingimusil: August pidi loobuma Poola kroonist, lahti ütlema Rootsi vastaseist liitudest, Rootsi ülejooksikud Saksi, nende hulgas ka Patkul, pidid välja antama. Saksist tagasi tulles kavatses K. sõjakäiku Moskvasse; kuna tee Smolenski kaudu oli rüüstatud, pööras ta Ukrainasse, jäi aga ilma loodetud toetusest kasakate hetmanilt Masepalt ja Krimmi tatarlastelt. Ka kindral Lewenhaupti (vt.) abivägi Liivimaalt viibis ja jõudis loodetud 16.000 mehe asemel ainult 6000 mehe suurusena moonata ja kahuriteta peaväe juurde. Samuti ei täitnud Krassowi juhatusel olev Poola väeosa temale pandud lootusi. Suure külma, toiduainete puuduse ning kun. tasakaalutu politika pärast sai sõjavägi Ukrainasse marssimisel palju kannatada. 27. VI 1709 kaotasid rootslased Poltaava juures lahingu, mida kuningas ise ei võinud varem saadud haava pärast juhatada. Hiljem kapituleeris Lewenhaupti juhatusel olev Rootsi sõjavägi Perewolotna juures venelastele. K. ise pääsis 400 mehega Türgisse, viibis Benderis, kasutades siin türklaste vastolu venelastega ja kihutades sultani tsaari vastu sõdima. Samal ajal pidid Rootsi väed Pommerist Poola suunas M. Stenbocki juhatusel edasi nihkuma. Kolm korda türklastelt venelastele kuulutatud sõda lõppes suuremate tagajärgedeta. Peale kuulsat »kalabaliiki« (1713) paigutati K. esiti Demootikasse, siis Timurtaši. Koduse valitsuse tungival pealekäimisel asus K. lõpuks koduteele, jõudes läbi Ungari ja Saksamaa nov. 1714 Stralsundi. Rootsi riigi seisukord oli äärmiselt raske. Taani ja Saksi kuningad olid uuesti enese vahel ja tsaariga Rootsi vastasesse liitu astunud ja sõda alanud. Ka Preisi ja Hannover olid Rootsi vaenlastega liitunud ja Saksamaal asuvaid Rootsi maid hakanud vallutama. K. siirdus sissepiiratud Stralsundist 1715. a. Lõuna-Rootsi ja valmistus seal sõjakäigule Norra vastu. Tema 1716. a. retk Norrasse jäi tagajärjetuks; teisel retkel Lõuna-Norrasse langes ta kuuli läbi Fredrikshaldi all 30. XI 1718.

Samal ajal, kui K. peavägedega sõdis Poolas, Leedus ja Venes, opereerisid Eesti-Liivimaal, Ingeris ja Soomes peale kindluste garnisonide koguni väikesed, harjutamatud ja halvasti varustatud sõjaväed; neil puudus pealegi üldine juhatus. Raske oli neile eriti aa. 1702—03, mil venelaste pealetung äge, ühendust pidada instruktsioonide saamiseks kuningaga, kes ei pööranud küllaldast tähelepanu Eesti-Liivimaa, Ingeri ja Soome kaitsele. 1701.—04. aa. teotsesid Vene peaväed Eesti-Liivimaa ja Ingeri vastu. Sept. algul 1701. a. õnnestus v. Schlippenbachil Pihkva-Petseri suunalt pealetungivaid Šeremetjevi (vt.) vägesid Kasaritsas ja Rõuges tagasi tõrjuda, kuid 29. IX 1701 sai ta lüüa Erastvere juures, ja järgneval suvel (18. VII 1702) ka Hummuli juures. Seisukord muutus veel halvemaks, kui okt. s. a. tsaar vallutas Ingeris Pähkinalinna ja järgm. a. mais ja juunis samas Nevanlinna, Kaprio (Koporje) ja Jamburi. Rootsis kardeti juba tõsiselt Eesti- ja Liivimaa saatuse pärast, ka kuningale tegi see mõnevõrra muret. 1703. a. juunis ja okt. lubas ta kaitsekomisjonil Eesti- ja Liivimaale lisaväge saata, mis varem oli keelatud olnud, sest kogu jõud tarvitati peaväe täiendamiseks. Abisaatmine oli aga hiljaks jäänud; 1704. a. mais hävitas Vene kindral Werden Emajõel Kastres Tartu laevastiku, s. a. 13. VII vallutati Tartu ja 9. VIII Narva. Järgm. aa. teotsesid Eesti- ja Liivimaal väikesed, halvasti varustatud, õpetamata ja alalist moonapuudust kannatavad Rootsi väesalgad, kes suuremate Vene vägedega ei julgenud avalikku lahingusse astuda. Peale Poltaava lahingut vallutasid venelased 4. VII 1710 Riia, 12. VIII Pärnu ja 29. IX Tallinna, samal ajal läks Vene võimusesse ka Saaremaa. Soome vallutati Vene vägede poolt aa. 1710—14. Rootsi Saksa provintsid langesid 1713.—15. aa. taanlaste, hannoverlaste ja preislaste kätte. Neeva jõgi ja Soome laht avanesid tsaari võitude tagajärjel Vene laevastikule, milline ikka enam tugevnedes rootslased välja tõrjus (vt. Peeter I). Peale K.-i surma Uusikaupungis allakirjutatud rahuga 30. VIII 1721 kaotas Rootsi Venele Eesti-, Liivi- ja Saaremaa, Ingeri ja osa Kagu-Soomest.

Liivimaa sisepolitikas jätkas K. esialgu oma isa suuna, silmas pidades talupoegade kaitset; ka kaubanduspolitikas sammus ta endist rada. K. XI ajal oli Tallinnast ja